

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Om- en terugkeer van de eigendom

Schreiner, A.T.M.

Published in:
Alibi

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Schreiner, A. T. M. (1984). Om- en terugkeer van de eigendom. *Alibi*, 14(3), 29-31.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Om- en terugkeer van de eigendom

Niets is zo onderhevig aan verandering als de cosmetica, de make-up. Geen zomer, geen winter, zonder een nieuw voorschrift voor de “look”. Alleen voor wie gelooft in het woord cosmetica, is er geen verschil. De maskerade van de primitieven en de nieuwe kollektie ‘Elisabeth Arden’ betreffen voor hem een en hetzelfde: de make-up van het gezicht.

Hetzelfde geloof demonstreert de rechtshistoricus die de bepalingen uit het NBW vergelijkt met die van het oude BW en tot de konklusie komt dat er geen noemenswaardig verschil is tussen de eigendomsdefinitie van Bartolus en Pothier en die van Meijers. “In feite blijkt er, tot in de gebruikte termen, inderdaad nauwelijks iets veranderd sinds het eerste kwart van de negentiende eeuw. (...) De hele parlementaire behandeling is eigenlijk niet meer geweest dan een cosmetische behandeling”, zo konkludeert Van den Bergh¹. Naar de letter van de wet is er niets gewijzigd en alle konnotaties worden afgedaan als ‘juristen-ideologie’. “Maar waarom dan toch al dat gepraat en geschrijf over de geweldige veranderingen in de eigendomsordening, over de vele eigendomsbeperkingen, over het minder absoluut worden en de erkende sociale functie van de eigendom? (...) Ik denk, dat we al die verhalen over veranderingen van de eigendom goeddeels kunnen afschrijven als juristen-ideologie.”²

De Bach uitgevoerd door Glenn Gould is dus dezelfde Bach als die van Nikolaus Harnoncourt of Gustav Leonhardt? De muziek maakt ‘geschiedenis’ met één en dezelfde partituur, maar voor het recht en de juridische dogmatiek is dit kennelijk niet weggelegd – de eigendom schijnt geen geschiedenis te maken.

Toch gaat deze rechtshistorikus, net als de modeontwerpers of de muzikinterpreten, uit van de verandering. Want achter dit geloof in het woord gaat de stelling schuil, dat elke inhoud zich uitdrukt in een of andere vorm, dat iedere verandering in de formule tot uitdrukking komt. Alleen hij constateert dat er in dit geval niets wezenlijks gewijzigd is. Vergelijk de interpret van massafenomenen, hij zoekt altijd weer naar de subjektieve faktor in de massa: massa als de mensen, burgers, het proletariaat, het volk, het kiezersvolk. Soms is het eender (de mensen, de burgers); soms ligt er een groot verschil (het volk onder het fascisme of het volk als kiezers).

Er is een verandering die veel totaler is, een complete metamorfose, maar één die niet aan het objekt af te lezen valt, die de interpret niet kan konstateren, die niet herkend wordt. Stel dat de massa een totale omkeer en afkeer van is van het Volk, het Sociale, het Subjekt dan is de massa het pure objekt geworden. Het objekt, dat frontaal niet te kennen is, omdat het geen diepere zin, geen subjektiviteit, geen geheim in zich heeft. Misschien is dan de totale verandering wel een die zich ooit met hetzelfde. En al diegenen die vergenoegd of met pijn in hun hart konstateren dat de eigendom geen nieuwe definitie heeft gekregen, kan niet ontzegd worden dat ze geboeid zijn door de terugkeer van hetzelfde.

“Zoals in het recht is het in de geschiedenis; feiten zijn geen feiten. Ze krijgen pas betekenis door het verklaringsmodel, waarin ze gebruikt worden”, zo meent Van den Bergh³. Maar misschien krijgen ze pas een fascinerende betekenis als ze voor de tweede keer verschijnen. Hun eerste verschijnen viel nog te verklaren binnen een historisch referentiekader, zoals de opname van de eigendomsdefinitie te verklaren valt door de opkomst van de burgerlijke maatschappij. Als een feit opnieuw voorvalt is het banalisering van zijn eigen gebeuren, zoals Marx in aanvulling op Hegel, die opmerkt dat alle wereldhistorische feiten tweemaal optreden, zegt: “de ene keer als tragedie, de andere keer als klucht”. De tweede keer heeft het zijn verwijzingsgrond verloren. Op dat moment verdwijnt de geschiedenis en met haar verdwijnt ook de maatschappelijke ontwikkeling. Als uit de lucht gevallen wordt het juist daardoor fascinerend.

In de negentiende eeuw waren we gewend de eigendom als tegenspeler van de arbeid op het toneel van de geschiedenis te zien. Tegenwoordig heeft iedereen, zonder onderscheid, zijn rechten en aanspraken op zijn woning, zijn sociale uitkering, zijn werk, zijn identiteit.⁴ Hetzelfde lot ondergaat de arbeid. De arbeid stond ooit als ‘verkoop van de arbeidskracht’ door diegenen, die juist niets bezaten, tegenover de eigendom, tegenover diegenen die de eigenaren waren van de produktiemiddelen. In de tijd, waarin de uitbuiting en de onderdrukking van de bezitslozen nog deel uitmaakten van de geschiedenis, deed Karl Marx een aanval op die theoretici van de arbeidersklasse die de arbeid definieerden als ‘bron van alle rijkdom en alle cultuur’. Zijn *kritiek op het program van Gotha* was werkelijk een radicale inzet: “De burgers hebben zeer goede redenen om de arbeid ‘bovennatuurlijke scheppingskracht’ toe te dichten; want juist uit het feit dat de arbeid bepaald is door de natuur volgt, dat de mens die geen ander eigendom bezit dan zijn arbeidskracht, in alle maatschappij- en cultuurtoestanden de slaaf van de andere mensen moet zijn, die zich tot eigenaars van de zakelijke arbeidsvoorwaarden hebben gemaakt. Hij kan slechts met hun toestemming werken, dus slechts met hun toestemming leven.”⁵ De arbeid en de eigendom stonden al eens dialektisch tegenover elkaar. Ze waren streng gescheiden en daardoor beschermd tegen een promiskuë vermenging.

Die arbeid heeft opgehouden te bestaan. Tegenwoordig keert hij terug in het ‘bezig zijn’, dat overal om zich heen grijpt. Iedereen is goed bezig, verlangt naar het (met behoud van uitkering) lekker bezig zijn en dit verleent hem zelfs zijn recht op eigen identiteit. “De ‘bezitter’ van een dienstbetrekking (komt) een recht op continuering toe, dat hij tegenover zijn werkgever geldend moet kunnen maken.”⁶ Van den Heuvel leidt hieruit af dat elke werknemer een “eigendomsrecht heeft op zijn dienstbetrekking”.⁷ De eigendom die terugkeert vindt zijn extremen in het vormelijker zijn dan vorm, nl. hetzelfde en in het inhoudslozer zijn dan inhoudsloos. Want in het opzuigen van al zijn tegendelen: de ongelijkheid in het recht op eigen identiteit; de arbeid in het recht op eigen bezigheden; de uitbuiting en de onderdrukking in het recht op eigen zeggenschap, is de eigendom overal en tegelijk nergens meer. De eigendom tooit zich met hetzelfde en iedereen loopt erin, want men leest steeds hetzelfde. Tegelijk is hij totaal veranderd. Een verandering, de meest geheime verandering nl. de verdwijning.

Agnes Schreiner
wm-er rechtssociologie UvA

¹ G.C.J.J. van den Bergh, Schijnbewegingen, hercodificatie en eigendomsdefinitie in historisch perspectief, in Liber Amicorum John Gilissen, Antwerpen 1983, p. 399/400

² Idem, p. 401

³ Idem, p. 402

⁴ A.T.M. Schreiner, Voller dan volle eigendom, 1984 (nog) niet gepubliceerd

⁵ K. Marx, Kritiek op het program van Gotha, Amsterdam 1972, p. 17

⁶ L.H. van den Heuvel, De redelijkheidstoetsing van ontslagen, diss., Deventer 1983, p. 228

⁷ Idem, p. 227